

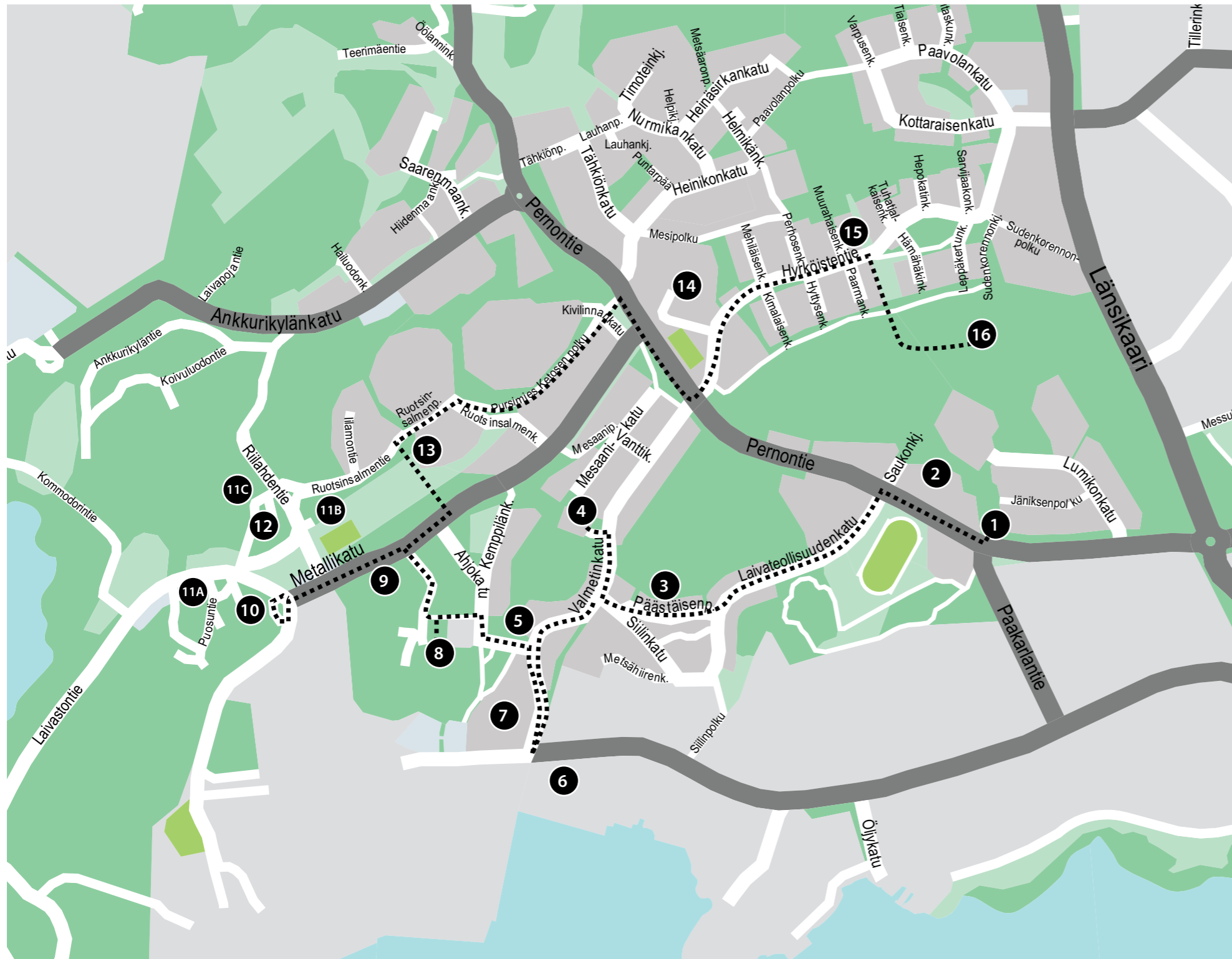
PANSION KULTTUURIKUNTOILUREITTI

Pansio on varmasti useimmille yhtä kuin harmaa teräs, laivanrakennus ja merivoimat. Pansio on myös paljon muuta. Lähde historiaa ja tarinoita yhdistävälle kulttuurikuntouilureitille, niin näet alueen monet puolet. Missä on sijainnut elokuvateatteri? Miten alue liittyy Seilin mielisairaalan rahoitukseen ja Mauno Koiviston ensitreffeihin? Miksi Pansion taivasta halkoo majakka ja mitä aluetta on kutsuttu Hölmölän kyläksi?

Tutustu myös muihin kulttuurikuntouilureitteihin. Kaikki reittikartat saat mobiiliversioina.

Lisätiedot: www.turku.fi/kulttuurikuntouilu

Reitin pituus n. 5,2 km.

www.turku.fi/kulttuurikuntouilu

Kuvat: Sanna Kupila, Hanna Vainio ja Irina Niemimäki

1. Paakarla

Paakarla, josta hienommin on käytetty myös kirjoitusmuotoa Bagarla, oli yksinäistalo, joka kuului 1500-luvulta aina 1700-luvun lopulle asti Pernon kartanon alaisuuteen. Tilan osti 1700-luvun lopulla hovioikeuden auskultant-ti, lääninkamreeri Olof Wibelius, joka rakensutti v. 1792 Bagarlaan mansardikattoisen, kaksikerroksisen uuden päärakennuksen ja perusti sen ympärille kauniin puiston. Wibelius myi Bargarlan 1797 turkulaiselle tupakatehtailija Rosendahlille, joka jatkoi puiston rakennustöitä. Bagarlan puistosta kerrotaan Topeliuksen teoksessa Finland framställdt i teckningar. Puisto, joka sijaitsi asuinpihasta etelään ulottuen aina rantaan Pohjoissalmelle asti, oli 1800-luvulla turkulaisten keskuudessa suosittu huvikävelypaikka. Puiston paikalla on nyt öljysataman öljysäiliöitä.

Bagarlan asuinrakennus siirrettiin 1928 Turun linnan puistoon, jossa se tuhoutui talvisodan pommituksissa 1940. Tilan toinen asuinrakennus purettiin 1970-luvun lopulla. Pakarlan alueelle, Lumikonkadun varrelle rakennettiin kerrostalot 1967–69.

2. Pansion koulu

Pansion kansakoulun suunnitteli vuonna 1948 Turun kaupungin talorakennusosastolla kaupunginarkkitehti Totti Sora. Koulu valmistui vuonna 1950 ja vuonna 1951 siellä oli 247 oppilasta. Koulun suunniteltiin tilat myös kirjastoa ja lastenneuvolaa varten. Lastenneuvolatoiminta on loppunut, mutta kirjasto toimii edelleen.

Laivateollisuuden alue eli Laten alue

3. Laten asuinrakennukset

Oy Laivateollisuus Ab perustettiin sodan jälkeen v. 1944 rakentamaan sotakorvauslaivoja. Telakka-alueen ja siihen liittyvän asuinalueen rakennusten suunnittelijana toimi arkkitehti Erik Bryggman. Telakan työläisille suunniteltu asuinalue muodostaa nykyisin valtakunnallisestikin merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön. Asuinalueen muodostavat 42 tyyppitaloa, jotka rakennettiin vuosina 1946–47 A. Ahlströmin tuottamista sarjavalmisteisista elementeistä. Rakennukset on ryhmitelty yhden – neljän talon ”ketjuiksi”.

4. Pansiola, Valmetinkatu 24

Työväentalo Pansiola rakennettiin talkoovoimin ja vihkiäisiä vietettiin lokakuussa 1950. Pansiolan rakennutti Pansion sos.dem.yhdistys ja rakennuspiirustukset laati helsinkiläinen arkkitehtitoimisto Sysimetsä & Kajava. Pansiolan korkean juhlasalin koko oli 380m² ja siitä muodostui nopeasti suosittu tanssipaikka. Pansiolan tansseihin vei Mauno Koivistokin ensitapaamisellaan tulevan vaimonsa Tellervon joulukuussa 1950. Talossa toimi myös elokuvateatteri Kino-Pansiola vuosina 1951–61. Oman asuinalueen elokuvateatteri oli hyvin suosittu. Pansiolan tanssit loppuivat 1960-luvun alussa ja rakennus muutettiin liiketiloiksi.

5. Valmetinkatu 10

PYP-pankin eli Pohjoismaisen yhdyspankin liikerakennus, jonka suunnitteli arkkitehti Lauri Sipilä 1949.

6. Laten tehdasrakennukset

Tehdasalueeseen kuului alkuperäisessä suunnitelmassa puutyötehdas, kokoonpanohalli, konepaja sekä kuivaamo, voimalaitos, autotallit ja kuivanpuunvarasto. Bryggmanin suunnitteleimia tehdasalueen rakennuksia ovat kolmikerroksinen puusepäntehdas ja konttori (nro 5255) vuodelta 1946, voimalaitos v. 1947 ja sen vieressä oleva kuivaamorakennus vuodelta 1948. Bryggmanin kanssa työskennellyt rakennusinsinööri Axel Fritzen suunnitteli kokoonpanohallin (nro 5333) ja konepajan (nro 6112) v.1945.

7. Valmetinkatu 2-4

4-kerroksiset kerrostalot rakennettiin Laten alueen työläisille 1946. Näidenkin suunnittelija oli Erik Bryggman.

8. Pansion seurakuntatalo, Metallikatu 6

Lauri Sipilän suunnittelema ja vuosina 1950–52 rakennettu funktionalistinen seurakuntatalo toimii nyt SPR:n vastaanottokeskuksena. Rakennuksessa on ajalleen tyypillisiä yksityiskoh-tia kuten liuskekiven käyttöä sokkelissa ja sisäänkäynneissä. Seurakuntatalon kirkkosalissa pidettiin sunnuntaisin kirkonmenot ja arkisin talossa toimivat mm. poika- ja tyttökerhot ja veistokerho. Syksyllä 1951 aloitti toiminnan myös 75-paikkainen lastentarha, joka toimi kahdessa vuorossa. Entisen lastenseimen sisäänkäynnin lattiasa on hauska mosaiikkityö, jonka kuviossa on kukko, pallo ja karamelli.

9. Valmetin tehtaan johtajan asuinrakennus, Metallikatu 8

Pansion laivastoaseman korjauspajasta kehitelty telakka aloitti toimintansa 1945 sotakorvausalusten rakentamiseksi. Se kuului Valtion Metallitehtaisiin ja sai v. 1951 nimen Valmet Oy Pansion telakka. Telakan henkilökunnalle rakennettiin asuntoja Pansion alueelle. Tehtaan isännöitsijän asuinrakennuksen suunnitteli 1950 arkkitehtitoimisto Sysimetsä ja Kajava. Rakennus on valmistunut viimeistään vuonna 1951. Rakennusta kutsutaan nykyisin Hyrskyläksi talossa vuosina 1971–1981 asuneen tehtaan isännöitsijän eli johtajan Altti Hyrskyn mukaan. Hän aikoinaan vilkastutti tehtaan idänkauppaan ja rakennutti tehdasalueen nykyiseen muotoonsa. Viimeinen johtaja, joka asui Hyrskylässä, oli Erik Kreuzman. Sen jälkeen vuonna 1990 rakennus muutettiin tehtaan koulutustilaksi. Nykyisin rakennus toimii taas asuntona.

10. Pansion kylä

Pansion kylässä oli keskiajan jälkeen kaksi taloa, Isotalo ja Vähätalo. Vähätalo oli nk. hospitaalitalo, jonka tuotto meni mm. Seilin sairaalan ylläpitoon. Kylän talot olivat yhdysviljelyksessä 1800-luvun alusta lähtien. Nykyisin vanhalla kylätontilla sijaitsevat Vähätalon vuonna 1801 rakennettu asuinrakennus ja v. 1804 rakennettu renkitupa / leivintuparakennus. Tilan kaksikerroksinen päärakennus paloi 1900-luvun alkupuolella.

Kuva: Turun museokeskus Pansion Vähätalo 1900-luvun alussa.

Pansion kylän maat siirtyivät 1918 Turun Transito-Satama Oy Ab:n omistukseen ja sitä kautta 1920-luvulla Turun kaupungin haltuun. Kaupungilta alue siirtyi merivoimien hallintaan 1938. Sodan sytyessä 1939 majoituivat ensimmäiset vartiojoukkueet Pansion Vähätalon tilan rakennuksiin ja mm. ampumatarvikkeita varastoitiin tilan talliin ja riiheen. Asuinrakennus toimi myöhemminkin laivaston henkilökunnan asuintiloina ja 1950-luvulla kansakouluna. Entisessä renkituvassa toimii nykyisin laivaston radioamatöörikerho.

11. Laivastoaseman rakennuksia

Pansion kylän alueelle rakennettiin 1940-luvulla laivastoaseman käyttöön uusia rakennuksia. Esikuntarakennus (11a) ja ruokala (11b) valmistuivat 1944 ja miehistön kasarmirakennus (11c) valmistui 1952.

12. Rauhala

Laivastoaseman alueella sijaitsee myös koristeellinen entinen kesähuvila, Rauhala, joka on nykyisin laivaston upseerikerhon käytössä. Rakennuksen on rakennuttanut ja tiettävästi suunnitellut 1900-luvun alussa Pernon kartanon omistaja kelloseppä Ahlström, joka teki harastukseksen rakennuspiirustuksia.

13. Iilamontien asuinrakennukset

Tässä kohtaa reitti yhtyy Paavonpolut-reitin kanssa. Katso lisää ulkoilumahdollisuuksista www.turku.fi/paavonpolut.

Sodan jälkeen asuntopulan hellittämiseksi rakennettiin vuosina 1947–48 laivastoaseman henkilö-kunnan käyttöä varten nk. Iilamon ja Ketosen kylät. Uusia taloja rakennettiin 14 ja asumaan pääsi 56 perhettä. Alueet saivat nimensä jatkosodan sankarivainajien mukaan. Tykkivene Hämeenmaan konemestari Iilamo menehtyi Bengtsärin taistelussa 1941. Ketosen kylä, josta rakennukset on jo purettu, nimettiin torpedovene Taisto I:ssä palvelleen pursimies Ketosen mukaan. Ruotsin-salmientien varteen valmistui vuonna 1957 myös kaksi 12 huoneiston kerrostaloa laivastoaseman kantahenkilökunnan asunoiksi.

14. Pernon koulu

Entinen Pansion yhteiskoulu, jonka on rakennuttanut Pansion yhteiskoulun kannatusyhdistys. Pernon koulu on rakennettu kolmessa vaiheessa, mutta kaikki vaiheet oli jo hahmoteltu kokonaissuunnitelmaan v. 1962. Ensimmäinen vaihe valmistui 1963, seuraava 1965 ja viimeinen 1977. Koulun on suunnitellut arkkitehtitoimisto Olavi ja Kauko Reima. Koulun julkisivut ovat harrjattua punatiiltä ja lautaa, liikuntahalli on mineriiittiä.

Pernon koulun lopetti toimintansa 2009. Vuonna 2010 kouluun pystytettiin elokuvastudio Vares –elokvien kuvaamista varten. Koulun liikuntasaliin tehtiin elokuvastudio, jonne rakennettiin mm. Vareksen koti ja kantapaikka Uusi Apteekki. Pernon koulussa on kuvattu Vares-elokuvia mm. elokuvat Sukkanauhakäärme, Lännen mies, Uhkapelimerkki ja Huhtikuun työt.

15. Hölmölän kylä eli Hyrköistentien varren omakotitalot

Hyvin onnistunut, talkoilla tehty työväentalo-projekti innoitti talkooporukan rakentamaan myös omakotitaloja talkoilla. Hyrköistentien molemmille puolille rakennettiin 47 samanlaista omakoti-taloa siten, että rakentajana toimi Pansion Omakotirakentajat ry. Jäsenet rakensivat talot talkoilla vesikattoon asti ja vasta niiden valmistuttua paljastettiin minkä tontin ja talon kukin oli arvonnassa saanut. Kaikki ei tietenkään sujunut näin sujuvasti ja sen johdosta alue sai nimityksen Hölmölän kylä.

Alueen talot ovat tyyppiltään 1½-kerroksisia ja ne on suunnitellut arkkitehtitoimisto Heikki Sysimet-sä. Talot saivat rakennusluvan 1952 ja ne valmistuivat vuosien 1952–55 välisenä aikana.

16. Lentomajakka, Lumikonmäki

Pansion lentomajakka, joka rakennettiin lähelle Artukaisten lentokenttää 1932, on osa 1930-lu-vulla Helsingistä Tukholmaan kaavailtua lentomajakoiden ketjua. Hanketta ei koskaan saatu val-miiksi ja nykyään Suomessa on Pansion lentomajakan lisäksi säilynyt vain Perkalan lentomajakka, joka sijaitsee Perkalan saarella Iniössä. Lentomajakka on lentoliikenteen ohjaukseen tarkoitettu loisto, joka usein oli yhdistelmä tähyystornia ja majakkaa. Lentokoneet tarvitsivat ennen sotia lentomajakoita navigointiin, sillä tuolloin lennettiin lähinnä maamerkkien mukaan. Pansion Lentomajakan korkeus merenpinnasta on 59 metriä. Majakka näkyy Hyrköistentielle.

Perno

Pernon telakka ja asuinalue on muodostunut entisen Pernon kartanon maille. Pernon kartano oli aikoinaan Raision vauraimpia ja merkittävimpiä säterikartanoita. Pernon omistusvaiheet ovat tie-dossa aina 1400-luvun puolivälistä lähtien ja Perno oli myös aatelisten asumakartanona jo koko 1500-luvun. Pernon kartanon alueella onkin vielä jäljellä keskiaikainen kellari, joka on jäännös kartanon vanhimmasta tunnetusta 1500-luvulla olleesta päärakennuksesta.

Pernon kartano jakautui kahtia Vanhaan ja Uuteen Pernoon 1900-luvun alussa. Tuli tuhosi Vanhan Pernon päärakennuksen vuonna 1961. Nykyinen Vähä-Perno, joka sijaitsee Hiidenmaanka-dulla, on muodostettu Pernon kartanon tyttärelle ja tämän miehelle kelloseppä Frans Hj. Ahlströ-mille 1910-luvulla. Päärakennus rakennettiin vuoden 1916 jälkeen. 1900-luvun alussa Pernon kartanon tilusten pinta-ala oli vielä 138 hehtaaria ja kartanon vanhaa päärakennusta ympäröi laaja puisto nykyisen Pernontien varressa. Osaksi Turkua Perno tuli alueliitoksessa vuonna 1931.